

2020-04-30

Miljödepartementet

En utvecklad vattenförvaltning – SOU 2019:66

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) vill svara på ovan rubricerad remiss och därmed anföra följande.

LRF ser att en förändring av Sveriges vattenförvaltning är nödvändig för att kunna uppnå de mål som ramdirektivet för vatten (RDV) har satt. Dagens vattenförvaltning saknar politiskt ansvarstagande och därmed även relevant och möjlig finansiering till de åtgärder som krävs för att uppnå god status eller god ekologisk potential i alla Sveriges vattenförekomster. Inför den sista cykeln i RDV återstår ännu det mesta att genomföra. Detta är ett mycket tydligt tecken på att vattenförvaltningen, trots hårt arbete, inte fått något att hända i praktiken. Vattenmyndigheterna har skött sitt uppdrag efter bästa möjliga förmåga, men har i realiteten saknat den handlingskraft som krävs för att nå resultat.

Utredningens förslag innebär stora förändringar som kräver ett hårt och omfattande arbete att förverkliga. Det kommer att ta i anspråk många timmar i regeringskansliets korridorer och kräver därefter engagemang från politiken genom regering och riksdag – och det kommer att kännas av i statskassan. Men RDV kan inte genomföras utan ett omfattande arbete från alla dessa aktörer.

Utredningens betänkande är resultatet av ett mycket väl genomfört uppdrag vars grund ligger i en god förståelse för en komplex problematik. Betänkandet är väl underbyggt och har en stark och god förankring hos myndigheter och intresseorganisationer för både näringslivet och miljön. Därför är det av yttersta vikt för att säkra Sveriges efterlevnad av RDV att detta betänkande leder till ett förverkligande i realiteten. Sverige har inte råd att avvakta resultat längre.

Åtgärdsplanering på avrinningsnivå och lokal förankring

Det LRF, trots ovan sagda, har att anmärka i utredningens betänkande är att säkringen av lokal förankring och samverkan på avrinningsnivå har hastats förbi. Den nivån i vattenförvaltningen som är det sista ledet, där åtgärderna

praktiskt ska genomföras måste ha en central roll i vattenförvaltningen om Sverige ska nå målen i RDV. Här måste det göras en åtskillnad på juridiska styrmedel – vad som ska genomföras på avrinningsområdesnivå, och vad som är frivilliga åtaganden – vad som kan genomföras på avrinningsområdesnivå.

Det är de frivilliga åtagandena som de facto blir av och som kan genomföras med både kvalitet och kvantitet. De juridiska styrmedlen på avrinningsområdesnivå behöver därför skapa incitament för de frivilliga åtagandena genom att länsstyrelser och kommuner tillsammans med det regionala och lokala näringslivet identifierar konkreta åtgärder så att principen ”rätt åtgärd på rätt plats” kan fås att fungera i verkligheten. LRF anser att detta styrmedel bör vara arbetssättet i LEVA – Lokalt engagemang i vatten. LEVA startade som ett uppdrag till HaV i regleringsbrevet för 2018 och drivs idag gemensamt av HaV, Vattenmyndigheterna, Jordbruksverket och LRF. De medel som regeringen avsatte avsåg verksamhet under 2018, 2019 och 2020. HaV har gjort en hemställan till regeringen om att förlänga för hela 2021. Men eftersom det finns en stark insikt hos alla fyra projektpartners om att långsiktighet är avgörande för åtgärdsframgång pågår samtidigt en dialog om hur långsiktighet kan uppnås då LEVA är ett nytt arbetssätt och inte ännu ett kortsiktigt vattenvårdsprojekt, ett s. k. tomtebloss.. Arbetssättet torde dessutom uppfylla EU:s guidance document om nyttan av ”stakeholder involvement”, vilket i sig bör vara beaktansvärt.

LEVA opererar idag i 20 pilotområden med en åtgärdssamordnare i varje. Det som går att utläsa i rapporteringen från de 20 åtgärdssamordnarnas första år (2019) är att arbetet i huvudsak fungerar bra. De har fått ett bra mottagande av lantbrukare och andra i de lokala avrinningsområden där de arbetar. De allra flesta vill göra bra saker för miljön i sin hembygd och genom en åtgärdssamordnare blir det lättare att kanalisera den viljan. Första året har till stor del gått åt till att bygga nätverk och skapa tillit och det har lett till att orderböckerna nu börjat fyllas med de åtgärder som nu ska göras. En glädjande och lite oväntad sak är att LEVA börjat växa organiskt genom Länsstyrelserna. Fler och fler börjar känna till LEVA-konceptet och vill delta. Länsstyrelsen i Västra Götaland har senaste tiden beslutat att med LOVA-medel bevilja ytterligare fyra åtgärdssamordnare varför det alltså nu finns 24. Fler kommer sannolikt att tillkomma i andra län. Det är tydligt att det finns en längtan efter ett nytt arbetssätt i Sverige i övergödningsfrågan där inga nya större arbetssätt egentligen provats sedan 2001 när rådgivningsprojektet Greppa Näringen startade. Parallellt med det regeringsuppdrag som LEVA alltså är, utför HaV ytterligare ett regeringsuppdrag som syftar till att analysera vilka incitament som krävs för att de åtgärder som behövs mot övergödning ska komma till stånd. Detta ska redovisas i december 2020. Det finns allt att vinna på att göra arbetssättet med LEVA och åtgärdssamordnare till ett permanent styrmedel och utöka omfattningen till även andra åtgärder inom vattenförvaltningen.

Övergödningsutredningen har i sitt betänkande (SOU 2020:10) föreslagit att HaV ska få i uppgift att tillhandahålla en central stödfunktion för lokalt åtgärdsarbete. Utredningens bedömning är att erfarenhetsutbyte och kunskapsspridning mellan olika lokala projekt behöver underlättas för att stärka lokalt åtgärdsarbete. Utredningen föreslår därför att den centrala digitala stödfunktionen blir permanent.¹ Arbets sättet ryms inom HaV:s allmänna uppdrag, medan själva samordnarnas konkreta plats i vattenförvaltningen måste få finansiering och befästas på förordningsnivå genom att länsstyrelser och kommuner får ett tydligt uppdrag som samordningsfunktion.

LEVA har påbörjat en förflyttning till ett ömsesidigt förtroende mellan myndigheter och lantbrukare. Arbets sättet kommer på sikt att resultera i att Sverige får bukt med det stora genomförandeunderskott som råder på jordbrukssidan.

Sammanfattning

LRF vill understryka att arbets sättet LEVA är en nödvändig förutsättning för att underlätta en effektiv, samordnad, förankrad och ändamålsenlig vattenförvaltning som uppfyller ramdirektivets krav. Att inte anta utredningens förslag till en utvecklad vattenförvaltning kommer att försvåra Sveriges möjligheter att uppnå målen i RDV markant. Men ett förvekligande av Övergödningsutredningens och LRF:s förslag att befästa och utöka arbets sättet i LEVA skulle i vart fall ändra oddsen till det bättre. Utan identifiering av konkreta åtgärder på avrinningsnivå uteblir möjligheten att nå framgång i någon form av vattenförvaltning.

Stockholm 2020-04-30

Hilda Runsten
Enhetschef
Energiföretagande & Miljö

Helena Andreason
Jurist
Energiföretagande & Miljö

¹ Stärkt lokalt åtgärdsarbete—att nå målet ingen övergödning SOU 2020:10, s. 179